

Evaluatie 3 jaar Stadsbouwmeester Amstelveen

Aanleiding:

Sinds 1 januari 2017 functioneert Marijn Schenk als stadsbouwmeester van Amstelveen. Per 31 december 2019 loopt de eerste termijn van 3 jaar af en zal er een besluit tot een verlenging genomen moeten worden.

Doel:

Inzicht geven in werkzaamheden, bereik en efficiëntie. Reflectie: wat is er bereikt? Wat zijn successen? Waar liggen knelpunten en wat kan beter? Wat is een mogelijke agenda voor drie nieuwe jaren?

Evaluatie:

Bij de aanstelling is de 'opdracht' als volgt omschreven:

De Stadsbouwmeester in zeven punten:

1. De Stadsbouwmeester waakt over de ruimtelijke kwaliteit van de stad.
2. De Stadsbouwmeester adviseert het college gevraagd aangaande stedenbouwkundige en architectonische vraagstukken die impact hebben op de ruimtelijke kwaliteit van de stad.
3. De Stadsbouwmeester baseert zijn/haar adviezen op een koersdocument: een strategische visie op de groei en ontwikkeling van Amstelveen (referentie Koers 2025 Gemeente Amsterdam). De gemeente faciliteert de opstelling van een dergelijk koersdocument en de stadsbouwmeester heeft een rol in de opstelling hiervan.
4. De Stadsbouwmeester kan ook ongevraagd en op eigen initiatief aandachtspunten aangaande de ruimtelijke kwaliteit aan de orde stellen en het bestuur hierover adviseren.
5. De Stadsbouwmeester opereert als supervisor voor de grote projecten zoals de A9-zone en het stadshart.
6. De Stadsbouwmeester heeft een adviserende en superviserende rol bij het formuleren van bouwenveloppen zoals die door de gemeentelijke stedenbouwers worden geformuleerd.
7. De Stadsbouwmeester heeft een rol bij architectenselecties voor gemeentelijke opdrachten. Wanneer er sprake is van tegenstrijdige belangen omdat het bureau van de stadsbouwmeester een potentieel kandidaat voor de opdracht is, zal de stadsbouwmeester zich door een onafhankelijke vervanger laten vervangen.

Deze zeven punten bieden een goed houvast om te reflecteren:

1. De Stadsbouwmeester waakt over de ruimtelijke kwaliteit van de stad.

Het directe middel wat ingezet wordt, is het tweewekelijks spreekuur wat het platform is waarop bouwplannen in het vergunningentraject besproken worden en voorzien worden van wat voorheen het welstandadvies was. Projecten komen via het omgevingsloket binnen. Het betreft projecten in de zones met een bijzonder welstandregime. Het spreekuur blijkt een efficiënt middel. De samenwerking met stadsarchitect werkt goed, er is sprake van synergie. Het korte interval van twee weken maakt het mogelijk om met een snelle opvolging van adviezen de ontwikkeling van plannen goed te volgen.

2. De Stadsbouwmeester adviseert het college gevraagd aangaande stedenbouwkundige en architectonische vraagstukken die impact hebben op de ruimtelijke kwaliteit van de stad.

Van een directe lijn tussen de stadsbouwmeester en het college is in beperkte mate sprake. Er is in de afgelopen jaren een enkele maal om een direct advies gevraagd, bijvoorbeeld over de locatie Krijgsman. Een dergelijk advies is via een memo verzonden. Een indirecte lijn waarmee advies gegeven wordt, is het initiatievenoverleg: naast het tweewekelijks spreekuur, is er een tweewekelijks initiatievenoverleg waarbij initiatieven die zich in een quickscan en startnotitie fase bevinden besproken worden. Projecten worden geagendeerd door de adviseur ruimtelijke initiatieven en/of de stedenbouwers en worden collectief besproken. Feedback wordt gebruikt als input voor de quickscan en/of startnotitie. Het is van belang dat de communicatie over initiatieven alleen plaatsvindt in de transparante omgeving van het gemeentehuis, in bijzijn van projectmanagers en/of de adviseur ruimtelijke initiatieven. Het initiatievenoverleg is een effectief instrument gebleken voor de advisering op initiatieven. Doordat de projecten in een open en collegiale setting besproken worden, ontstaat er draagvlak in de advisering.

3. De Stadsbouwmeester baseert zijn/haar adviezen op een koersdocument: een strategische visie op de groei en ontwikkeling van Amstelveen (referentie Koers 2025 Gemeente Amsterdam). De gemeente faciliteert de opstelling van een dergelijk koersdocument en de stadsbouwmeester heeft een rol in de opstelling hiervan.

Naar aanleiding van deze gedachte is in overleg met wethouders Raat en Bot in 2017 een traject opgezet wat vanuit de werktitel 'De Transformatieagenda Amstelveen' uiteindelijk geëvolueerd is in de onlangs vastgestelde 'Hoogbouwvisie'.

De Hoogbouwvisie biedt op dit moment houvast met behoud van voldoende ruimte om scherp te kunnen blijven adviseren. Doordat de productie van een extern bureau verschoven is naar een interne aanpak, is het document uiteindelijk ook met voldoende intern draagvlak afgerond.

Nu de hoogbouwvisie afgerond is, ligt er een goed momentum om de initiële uitgangspunten weer op te pakken: een koersdocument dat richting kan geven aan het antwoord op de vraag 'Welke stad wil je zijn?'. In het licht van de groei die de gemeente doormaakt, is het hebben van een antwoord op deze vraag essentieel. Een dergelijk document biedt de noodzakelijk grondslag voor een omgevingsvisie.

4. De Stadsbouwmeester kan ook ongevraagd en op eigen initiatief aandachtspunten aangaande de ruimtelijke kwaliteit aan de orde stellen en het bestuur hierover adviseren.

Zie hierboven, met betrekking tot het opstellen van de Transformatieagenda.

5. De Stadsbouwmeester opereert als supervisor voor de grote projecten zoals de A9-zone en het stadshart.

Dit aspect van het stadsbouwmeesterschap heeft zich ontwikkeld tot het zwaartepunt van de werkzaamheden. Op dit moment heeft de stadsbouwmeester een rol in vier grote projecten. Bij elk van deze projecten is de bijdrage en positie anders.

A9: Bij de A9 is de stadsbouwmeester onderdeel van het kwaliteitsteam waarin hij Amstelveen vertegenwoordigt. Met het kwaliteitsteam is in het afgelopen jaar in de tenderfase feedback gegeven op de aspecten van ruimtelijke kwaliteit van de verschillende gegadigden. Inmiddels is het project gegund en krijgt het kwaliteitsteam de komende jaren een toetsende rol in de uitwerking van het ontwerp.

Stadshart: Bij het stadshart is de stadsbouwmeester onderdeel van de 'Stadshart Adviesgroep'. Deze groep adviseert met betrekking tot de ruimtelijke kwaliteit van bouwprojecten in en rondom het stadshart. De adviesgroep heeft tevens de ontwikkeling van de 'Ruimtelijke Uitwerking Visie Stadshart Amstelveen' begeleid; daarnaast heeft de stadsbouwmeester in nauwe samenspraak met de adviesgroep vanuit zijn bureau het beeldkwaliteitsplan stadshart opgesteld.

Kronenburg: In het project Kronenburg is de stadsbouwmeester, met ondersteuning vanuit zijn bureau, verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het Stedenbouwkundig Raamwerk wat op dit moment het kader vormt voor de ontwikkeling van de verschillende clusters. In de komende periode zal het Raamwerk uitgewerkt worden en wordt door de stadsbouwmeester een beeldkwaliteitsplan opgesteld. Het beeldkwaliteitsplan voorziet in een toetsingskader van de architectonische uitwerking. In de architectonische uitwerking begeleidt de stadsbouwmeester, als stedenbouwkundig regisseur, de uitwerking van de bouwplannen.

Legmeer: Bij Legmeer is de stadsbouwmeester onderdeel van het kernteam en begeleidt hij met de projectmanager en stedenbouwer de ontwikkeling van de ontwikkelvisie, die wordt opgesteld door een extern bureau. In de beginfase bleek een beperkt draagvlak en een beperkte betrokkenheid van de interne diensten. Begin dit jaar is, in samenspraak met de projectmanager, de aanpak veranderd om de betrokkenheid van de stadsbouwmeester te vergroten en om de verbinding met de verschillende interne disciplines te versterken.

6. De Stadsbouwmeester heeft een adviserende en superviserende rol bij het formuleren van bouwenvelopen zoals die door de gemeentelijke stedenbouwers worden geformuleerd.

De aanwezigheid van goede en heldere kaders vooraf is essentieel in de toetsing en begeleiding van bouwprojecten. Problemen bij projecten die in de beginfase

moeizaam verlopen, komen vaak voort uit de afwezigheid van kwalitatieve kaders. Zo nu en dan worden bouwenvelopen besproken tijdens het twee wekelijkse initiatieven overleg (bv Bankras/Kostverloren gezondheidscluster en Bovenkerkerweg). Er zijn echter ook veel projecten die zich buiten het beeld van de stadsbouwmeester bevinden (bv scholencluster Landtong). De stadsbouwmeester verwacht dat hij ook daar een goede bijdrage kan leveren. Wat de stadsbouwmeester als een gemis ervaart, is het ontbreken van beeldkwaliteitscriteria bij bouwenvelopen.

7. De Stadsbouwmeester heeft een rol bij architectenselecties voor gemeentelijke opdrachten. Wanneer er sprake is van tegenstrijdige belangen, omdat het bureau van de stadsbouwmeester een potentieel kandidaat voor de opdracht is, zal de stadsbouwmeester zich door een onafhankelijke vervanger laten vervangen.

Wat betreft de architectenselecties: in de afgelopen 3 jaar is de stadsbouwmeester betrokken geweest bij selecties van de Bomenbrug, voor het stedenbouwkundig advies van Legmeer en recent voor het landschapsontwerp van Kronenburg. Er zijn echter ook selecties geweest waar zijn bijdrage niet aanwezig was. Dit is een aandachtspunt.

De plaatsvervanger is de afgelopen 3 jaar niet of nauwelijks in actie gekomen. Er zijn op dit moment twee projecten waarbij de stadsbouwmeester vanuit zijn bureau betrokken is (Laan Rozenburg en Oostelijke Poeloever 2^e fase). In deze projecten neemt de vervanger de advisering over om daarmee een onafhankelijk advies te borgen. In de regel worden uitnodigingen om deel te nemen aan selecties en tenders door de stadsbouwmeester afgehouden, zeker wanneer er tegenstrijdige belangen zouden optreden. Met een bureau en netwerk in de regio is betrokkenheid bij projecten echter niet geheel uit te sluiten. In een werkafspraken is afgesproken dat bij betrokkenheid vanuit een andere rol algehele transparantie noodzakelijk is en dat de wethouder geïnformeerd wordt en er afstemming plaatsvindt.

Uitdagingen:

Projecten met een 'erfenis': Er lopen verschillende projecten waarbij in het verleden toezeggingen zijn gedaan (of positief geadviseerd is), die de stadsbouwmeester vanuit het oogpunt van ruimtelijke kwaliteiten niet ondersteunt. Uiteraard wordt hierin niet nodeloos de confrontatie opgezocht en wordt binnen de kaders naar mogelijkheden gezocht om alsnog de kwaliteit te vergroten. De stadsbouwmeester hecht in deze projecten aan zijn onafhankelijke rol wat af en toe leidt tot een negatief advies.

Design&Build projecten: Aanbesteding op basis van een geïntegreerd contract is een tendens die ook bij projecten binnen de gemeente Amstelveen steeds vaker toegepast wordt. In deze projecten is, uitzondering daargelaten, vaak de economie leidend, boven het ontwerp. Mogelijkheden om achteraf de eisen aan en verwachtingen van het architectonisch ontwerp bij te stellen, zijn beperkt, omdat er immers al een contractuele verplichting ligt. Een voorbeeld daarvan is het HWC. Ook bij de Amstelveenlijn constateren we dat er een hiaat is tussen het beeldkwaliteitsplan en de technische uitwerking.

Agenda 2020 – 2023

A9: Na de geslaagde aanbesteding volgt vanaf dit najaar de uitwerking van het ruimtelijk ontwerp. In deze uitwerking heeft het kwaliteitsteam, in het kader van het vergunningentraject, een belangrijke rol.

Grote projecten Legmeer, Kronenburg en Stadshart: Voor deze projecten zijn de afgelopen drie jaar de kaders gemaakt of op dit moment in ontwikkeling. De komende drie jaar zal de uitvoering van projecten in deze drie gebieden een hoge vlucht nemen. Voor de begeleiding en advisering in deze projecten zijn de heldere kaders (zoals hoogbouwvisie, ruimtelijk raamwerk Kronenburg, BKP Stadshart) goede instrumenten. Voor verschillende gebieden is het wenselijk dat deze kaders uitgewerkt worden (BKP Kronenburg, BKP Legmeer).

KLM locatie: Met de aanstaande verkoop door KLM van hun locatie aan marktpartijen komt mogelijk een belangrijk gebied in Amstelveen tot ontwikkeling. Deze locatie is voor de gemeente één van de laatste stukken binnenstedelijk gebied waar ruimte is voor nieuwe initiatieven en een bijzonder programma. Het is van belang om in het ontwikkelen van de kaders voor deze locatie een duidelijk visie te hebben en om vanuit die visie heldere kaders te stellen. De stadsbouwmeester zou hier een grote rol in willen spelen.

Architectuurprijs Amstelveen: In 2017 is de Architectuurprijs Amstelveen uitgereikt. In principe is dit een vierjaarlijkse prijs waarvan in 2021 een volgende editie zou kunnen volgen.

Deze agenda en de constructieve dialoog waarmee de stadsbouwmeester de afgelopen drie jaar heeft kunnen samenwerken met de gemeente Amstelveen biedt hem voldoende uitdaging om drie jaar als Stadsbouwmeester door te gaan.

Deze evaluatie van het stadsbouwmeesterschap door Marijn Schenk opgesteld in samenwerking met de stadsarchitect Jan Grupstra, teamleider RO Guus Koppenaar en hoofd Stedelijke Ontwikkeling Jan de Poorter, oktober 2019.

Marijn Schenk is mede- oprichter van NEXT architects, een internationaal architectenbureau dat werkt aan ontwerp- en onderzoeksprojecten op het gebied van stedenbouw,

architectuur, interieur en infrastructuur. NEXT architects is gevestigd in Amsterdam en Beijing.

Marijn Schenk, woont in Amstelveen en is al ruim 10 jaar verbonden aan de gemeente; aanvankelijk als lid van de welstandscommissie /commissie ruimtelijke kwaliteit momenteel als stadsbouwmeester.